

Pratarmė

Colloquia Nr. 25 medžiagą centruoja moterų kūrybos tyrimai – ir gerai žinomi, ir kultūros paraštėse buvę tekstai naujoviškai skaitomi bei vertinami, peržiūrima moterų vieta literatūros kanone, klibinami stereotipai, stebimos naujosios konjunktūros apraiškos. Solveiga Daugirdaitė įvadinėje apžvalgoje „Ko moteris nori?“ – spėlionės po dvidešimties metų; konstatuoja, kad dabartinis moterų kūrybos ištirtumas ir diskurso lygis dar nepasiekė deramos kokybės, bet 2010 m. kovą surengta mokslinė konferencija „Moterų rašymas: tradicija, interpretacijos, vizijos“ ir šeši šiame numeryje publikuojami straipsniai gal duos pagrindo didesniajam optimizmui. Straipsniai chronologiškai išsidėsto nuo dailininkės ir rašytojos Onos Radvilaitės Mostovskos gotikinių ir istorinių apysakų (XVIII–XIX a. sandūra) iki šiuolaikinės rašytojos Jolitos Skablauskaitės paskutinio romano (*Sado sindromas*, 2010). Brigita Speičytė išsamiai pristato ir pirmąkart į lietuvišką kontekstą įrikiuoja lenkiškai rašiusios kai kurių žanrų pirmeivės Mostovskos palikimą kaip originalią jungtį tarp ankstyvosios populiariosios literatūros ir aristokratinės dvaro pramogų kultūros. Kokią svarbią įtaką rašytojo lytis turi kūrybos vertinimui, statusui ir vietai literatūros istorijoje, tyrinėja Ramunė Bleizgienė straipsnyje „Kokia moteris gali būti rašytoja? Rašančios moters įvaizdis XIX a. pab.–XX a. pr. moterų rašytojų biografiniuose pasakojimuose“. Bleizgienė revizuoja tendencingas moterų biografijų, kurias rašė vyrai, traktuotes ir nurodo to pasekmes (moterų išstūmimas iš literatūros centro). Loretos Mačianskaitės straipsnyje „Ką Birutė pavogė iš Antano, arba dar kartą apie Pūkelevičiūtės romaną *Aštuoni lapai*“ solidžiai sprendžiamas kūrybinio dueto – Antano Škėmos ir Birutės Pūkelevičiūtės – konfliktas dėl tarpusavio įtakų. Remiamasi nebe užtekstinėmis aplinkybėmis, o einama atidžios teksto analizės keliu, atskleidžiant *Aštuonių lapų* struktūrinius, filosofinius ir raiškos ypatumus bei skirtumus tarp šio Pūkelevičiūtės romano ir Škėmos *Baltos drobulės*. Imelda Vedrickaitė straipsnyje „Vakarietės patirtys Jurgos Ivanauskaitės kelionių knygose“ subtiliomis įžvalgomis grindžia kelią gilesniam ir racialesniam šios ryškios ir populiarios rašytojos palikimo įvertinimui, ieško skirties tarp šiuolaikinio piligrimo ir vartotojo turisto, gilinasi į vakariečio tapatybės patvarumo/slankumo dėmenis. „Moterų rašymo“ straipsnius konsoliduoja teminės ir probleminės sąšaukos:

biografinis naratyvas, vyrų dominuojamo literatūros lauko ir jų įtvirtinto literatūros kanono deviacijos, populiarioji literatūra, gotikinė estetika, moterų savivokos kismas, etc.

Straipsnių bloką užsklendžia Lauryno Katkaus publikacija konceptualia antrašte „Groteskinis realizmas: tūkstantmetė liaudies pasaulėjauta ar stalinizmo alegorija?“, taikliai nusakančia svarstymų turinį: aktualizuodamas žinomą Michailo Bachtino veikalą *François Rabelais ir Viduramžių bei Renesanso liaudies kultūra*, autorius nagrinėja bachtiniškų koncepcijų produktyvumą šiandien, galimas sąsajas su stalinizmo režimu, atnaujina požiūrį į Bachtino teorijos ištakas.

Šio numerio literatūrologų diskusiją „Apie šuolį ir komplikuoatą literatūrologijos tapatybę“ inspiravo Aušros Jurgutienės sudaryta literatūros interpretacijų knyga *XX a. literatūros teorijos: Konceptualioji kritika* (2009), pakursčiusi interesą aptarti esminius profesinius pokyčius per dvidešimt posovietinių metų, kai liberalizavosi ir pati literatūros kūrinio samprata, ir metodologinių prieigų spektras. Diskutantai konstatuoja įvykus tikrą „šuoį“, aptaria naujų metodologijų apibrėžtis, instrumentarijaus plėtotę, teorijos ir praktikos sprūdžius, pačios sąvokos „konceptualioji kritika“ tikslingumą. Čia natūraliai prisišlieja ir Rimanto Kmitos polemika skiltyje „Nuomonių domino“ – kaip ramiai dirbti ir diegti tas naujas metodologijas, kai mokslo valdininkai užprogramavo amžino nestabilumo ir kriterijų kaitos būklę?

Šįkart gausi recenzijų pasiūla – vertinamos penkios mokslo ir kritikos knygos, o šeštoji – Merkelio Račkausko storas memuarų tomas *Užrašai: Dvidešimt metų (1885–1905) Žemaitijos užkampy* – į Vilmos Popovienės akiratį pateko dėl memuaristo meistrystės informatyviai rekonstruoti epochos kultūrinį foną. Donata Mitaitė, recenzuodama Valentino Sventicko rinkinį *2009 kritiko pastraipos*, išskiria kritiko-tarpininko vaidmenį, kritiko komunikacinį talentą, o gal ir misiją. Tarpininko tarp lietuvių ir latvių kultūrų aura gaubia Silvestro Gaižiūno veikalą *Klajojantys siužetai baltų literatūrose. Mitai. Legendos. Literatūriniai tipai*, kurį dalykiškai analizuoja baltistiką išmanantis kolega Vigmantas Butkus. Teoriniu imlumu ir novatorišku derinimu (semiotika, sociologija, kultūros istorija) išsiskirianti Dalios Satkauskytės monografija *Subjektyvumo profiliai* sulaukė adekvačiai suinteresuoto teorinio žvilgsnio – recenzentė Natalija Arlauskaitė profesionaliai ekspertuoja monografijos sąvokų ir terminų „alchemiją“. Tad dėsninga, kad Satkauskytės recenzija Rimanto Kmitos monografijai apie sovietmečio poeziją taip pat pasižymi metodologiniu akylumu ir nestokoja naudingų svarstymų

apie šio laikotarpio literatūros tyrimo painybes. Dalykiškumas, reklumas būdingas ir Gitanos Notrimaitės požiūriui į Virginijos Balsevičiūtės monografijoje *Juditos Vaičiūnaitės kūryba* atsiskleidžiančias poezijos recepcijos klišes, įskaitant ir moteriškumo sampratą.

Colloquia Nr. 25 rengėjai siekė, kad žurnale nestigtų intelektualinių ir estetiinių „blykčiojimų“, apie kuriuos užsimena Kęstutis Nastopka, kalbinamas naujos knygos *Literatūros semiotika* sutiktuvių proga.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ